

УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ МІКРО- ТА МАКРООБЛІКУ

Проаналізовано проблему неузгодженості інтересів суб'єктів мікро- та макрообліку. Визначено можливість її подолання через зміну системи знань про бухгалтерський облік

Постановка проблеми. Процес становлення ринкової системи в Україні вимагає від всіх її учасників концентрації зусиль і максимальної зкоординованості дій, узгодженості інтересів мікро- та макрообліку. Роль інформаційного середовища на мікрорівні сьогодні виконує система бухгалтерського обліку. На макрорівні – це система національних рахунків (СНР). Обидві системи мають багато спільного щодо цілей, методів. Це зумовлено, передусім, тим, що метою обох систем обліку є забезпечення інформаційних потреб користувачів для прийняття рішень, пов'язаних з управлінням економікою та підвищенням її ефективності.

Неврахованим залишається й той факт, що “близько 80 % інформації про економічний та соціальний розвиток держави статистика отримує через систему бухгалтерського обліку” [17, с. 388].

Ми маємо ситуацію, в якій бухгалтери “не знають” цих особливостей бухгалтерського обліку, а тому не усвідомлюють всієї відповідальності, яка на них покладається, зокрема, соціальної відповідальності.

Це можна було б зрозуміти, коли б проблема визначення місця бухгалтерського обліку в системі суспільно-економічних відносин до сьогоднішнього дня не розглядалася. Проте, досліджуючи проблему визначення бухгалтерського обліку, д.е.н. Ф.Ф. Бутинець наводить висновок В. Джитті, який був опублікований у журналі “Счетоводство”, ще у 1890 р., про те, “що рахівництво “... однаково необхідне як для найбіднішого домашнього господарства, так і для складного державного господарства, як для приватних, так і для громадських підприємств, – словом, всюди, де доводиться завідувати майном, чи у вигляді його

збільшення, або ж у вигляді правильного розподілу доходів. Рахівництво вказує голові сімейства, які його доходи та витрати, кошти, якими він володіє, і для якого споживання вони призначені; торговельнику – які здійснені покупки і продажі, який запас товарів в магазинах та на комісії в інших осіб, якими є його зобов'язання та вимоги, бариша та збитки; промисловцю – яка вартість сировини та здійснених з цією сировиною перетворень, а також яка вартість виготовлених виробів; землеробу – якими є рента його полів та дохід з інших статей господарства; державному чиновнику – які розміри національного майна, які суспільні потреби та якими доходами передбачається їх задовольнити” [4, с. 49].

Звичайно, умови, ситуація, як власне, і самі суспільно-економічні відносини в 1890 р. відрізняються в сучасних реалій, але це не означає, що ми повинні ігнорувати історичний досвід.

Тому сьогодні необхідно переглянути підходи до визначення місця бухгалтерського обліку в системі суспільно-економічних відносин і доповнити основні положення теорії бухгалтерського обліку, яка відображає основні зміни в системі знань про бухгалтерський облік.

Метою дослідження є встановлення причин неузгодженості інтересів мікро- та макрообліку, а також визначення можливостей її подолання.

Виклад основного матеріалу. В класичному розумінні інформація системи бухгалтерського обліку служить для прийняття рішень на мікрорівні, тобто на підприємстві. У випадку з СНР – для прийняття рішень на макрорівні, тобто економіки в цілому.

Сьогодні існує переконання в тому, що облік має захищати лише інтереси власника. Негативний відтінок такому позиціонуванню бухгалтерського обліку надають його межі, визначені словом “лише” – межі окремого підприємства. Такий його статус є вигідним для власників.

Це дещо нагадує ситуацію, яку описував Ф. Ніцше, розмірковуючи над проблемою інтелектуальної совісті: “Я постійно приходжу до одного й того ж висновку і кожного разу знову йому противлюся, я не хочу у нього вірити, хоча і відчуваю його ніби руками: переважній кількості не вистачає інтелектуального совісті; мені навіть дуже часто здається, що той, хто претендує на неї, і в самих населених містах перебувають самотніми, як в пустелі. Кожний дивиться на тебе чужими очима і продовжує орудувати своїми вагами, називаючи це хорошим, а не поганим; ніхто не соромиться, коли ти даєш йому зрозуміти, що гирі ці неповнісні, – ніхто не зверне й уваги на тебе: можливо, над твоїми сумнівами просто посміються” [13, с. 629].

Облік має служити власнику, але не прислужувати йому. Це можливо за умови, коли, як зазначав І.П. Бабенко: “рахівництво контролює у будь-який час дії агентів та адміністраторів господарства” [2, с. 62-63]. Ми ж маємо констатувати той факт, що “бухгалтери можуть маніпулювати своїми розрахунками залежно від бажань та цілей менеджменту” [5, с. 7].

Ситуація ускладнюється тим фактом, що “бухгалтери, – як пише проф. Б. Райан, – фінансисти до сих пір використовують старі теорії менеджменту, що лежать в основі їх професій. Багато бухгалтерів в розумінні менеджменту знаходяться на рівні XIX, а не кінця XX ст.” [15, с. 12].

Суб’єкт господарювання є частиною загальної системи – економіки країни. Усвідомлення цього факту призводить нас до висновку, що мета і цілі існування окремого підприємства не мають обмежуватися лише бажаннями та інтересами власників, а й

втілювати інтереси економічної системи, частиною якої воно є. “З цих позицій бухгалтерський облік виконує багато завдань, що стоять перед системою управління економікою країни в цілому” [14, с. 52]. Поряд з цим, не слід забувати й про те, що економіка не є окремою та самодостатньою сферою суспільства, вона є однією з підсистем суспільної системи. Одночасно з суттєвим впливом на всі інші сфери життя суспільства, сама знаходиться під їх впливом.

Причина такої ситуації в Україні є не лише теперішня поведінка власників, а й дії органів державної влади щодо лібералізації економічної системи. Ми є свідками делегування державою своїх повноважень приватному сектору. Все це створює сприятливі умови для тінізації економіки, що в свою чергу негативно впливає на суспільно-економічний розвиток.

Сучасний макроекономічний аналіз не може обмежуватися традиційною моделлю, складовими якої є лише земля, праця та капітал. Мають бути враховані демографічні, соціальні, релігійні, ментальні та інші фактори. Такий самий підхід має зберігатися й на мікрорівні, зокрема, в бухгалтерському обліку. Проте така вимога не дотримується. Як зазначає к.е.н. Н.М. Малюга: “Соціальний вплив і зовнішнє середовище суб’єктів господарювання ігноруються у традиційному бухгалтерському обліку” [9, с. 5].

На макрорівні таке нехтування вказаними факторами призводить до помилкових і необґрунтованих рішень щодо стратегії розвитку країни, загрожуючи її національним інтересам.

“У сучасних умовах держава повністю відмовилася від застосування функціональних економічних наук (бухгалтерського обліку) в якості інформаційної основи економічної теорії, а внаслідок – і в обґрунтуванні своєї економічної політики” [14, с. 53].

Також похідною причиною є неузгодженість на мікро- та макрорівнях економічних дій різних учасників процесу відтворення, а головне, їх мотивів. Останні є похідними від інтересів суб’єктів дій. Тому

сьогодні можна констатувати факт існування конфлікту інтересів суб'єктів суспільно-економічних відносин на різних рівнях.

Використання саме категорії інтересу є свідоме, зумовлене тим, що на відміну від потреб, про задоволення яких так часто говорять економісти, коли пояснюють сутність підприємництва. Вона направлена не стільки на предмет задоволення, скільки на соціальні інститути, норми взаємовідносин у суспільстві.

Інтерес має складну внутрішню структуру. Його формування відбувається у системі цінностей людини. Аналіз її структури не є предметом нашого дослідження, але поряд з тим, ми вважаємо за необхідне виділити дуже важливу складову системи цінностей – знання.

Зумовлене це передусім тією особливістю, що “використання знань збільшує результати значно ефективніше, ніж застосування будь-якого іншого виробничого фактору” [14, с. 26]. Розвиваючи свою думку, к.е.н. О.М. Петрук наводить цитату В.Л. Іноземцева про те, що “ефективність сучасної економіки і, зокрема, прогрес матеріального виробництва залежать більшою мірою від еволюції людей, що складають суспільство, ніж від закономірностей власне економічного розвитку. Тим самим удосконалення якостей особистості стає запорукою та змістом господарського прогресу, а такий підхід, і цього не можна не визнавати, прямо суперечить традиційній економічній науці, яка сформувалася як наука про закономірності виробництва матеріальних і нематеріальних благ, а не особистості” [14, с. 26]. Розвиваючи свою теорію інновації, Й. Шумпетер відзначав: “Капіталізм як система існує і розвивається завдяки не капіталістам-конформістам, які діють заради прибутку, а підприємцям-новаторам, підбурювачам спокою”, рухомим творчим інстинктом [12, с. 27].

Наш інтерес до знань зумовлений також виявленою нами залежністю економічних поглядів (теоретичний рівень), способів ведення обліку (практично-функціональний рівень) від детермінантів ціннісної орієнтації,

серед яких знання посідають важливе місце, поряд з уявленнями, інтересами, мотивами, потребами, ідеалами та стереотипами.

Особливості сучасного розвитку економічних процесів визначають можливість абсорбції знань як фактор розвитку цих процесів. Відкритість суспільства перед імпортом різноманітних знань, ідей та інформації, здатність економіки продуктивно їх використовувати – це ті умови, від яких залежить успішний соціально-економічний розвиток.

К.е.н. О.М. Петрук зазначає, що “в інформаційну епоху організації суспільства логічним є перегляд принципів, законів, правил ведення обліку, який безперечно представляє собою самостійну галузь наукових знань і має певні системоутворюючі ознаки, на основі яких його можна вважати складовою частиною системи економічних наук” [14, с. 26]. В світлі того, що “стрімкого розвитку сьогодні набули філософія та методологія науки, які досліджують загальні закономірності науково-пізнавальної діяльності, структуру та динаміку наукового знання, його рівні та форми, його соціокультурну детермінацію, засоби і методи наукового пізнання, способи його доведення та механізми розвитку знання”, така пропозиція є цілком виправдана [7, с. 3].

Знання як вид (модус) визнання істини, на відміну від думки та віри, характеризується достовірністю і, відповідно Канту, є визнанням істинності на основі, достатній як об'єктивно, так і суб'єктивно [3]. Вони характеризуються умовою конкретності – залежать від взаємодії та взаємозв'язків явищ та від умов, місця та часу, в яких вони існують і розвиваються. В цьому контексті д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець, рекомендує об'єктивно вивчати стан обліку в зарубіжних країнах і все краще, що у них є запроваджувати у себе, зберігаючи при цьому “традиції, що історично склалися в нашому бухгалтерському обліку, враховуючи менталітет і культуру народів України” [6, с. 21].

Досліджуючи взаємозв'язок системи бухгалтерського обліку та системи національних рахунків, ми приходимо до висновку про те, що для досягнення узгодженості мікро- та макрорівнів ми маємо поступово змістити акцент у проведенні таких досліджень. На зміну дослідженням стану бухгалтерського обліку мають прийти дослідження процесів зміни стану бухгалтерського обліку в контексті змін суспільно-економічної системи, частиною якої він є. Як зазначає д.е.н., проф. М.Ю. Медведєв: "Як наука облік чудовий і, як би точніше сказати, байдужий до поточного моменту. Він не зібрання сьогохвилинних правил, а фундаментальна дисципліна" [11, с. 5]. Завершальним етапом має стати адаптація бухгалтерського обліку до змін.

Досягнення вказаної узгодженості ускладнюється існуванням складного суб'єкт-об'єктного утворення, що включає як умови оточення, так і саму людину, яка веде ці дослідження. Воно є необхідним елементом взаємозв'язку мікро- та макрообліку, а також взаємообумовленості емпіричного та теоретичного рівнів бухгалтерського обліку. Це сфера, пронизана та структурована людським чинником, сфера, в якому об'єкти та сприймаючий їх суб'єкт найтіснішим чином пов'язані.

Розглядаючи особливості системи бухгалтерського обліку, к.е.н. О.М. Петрук визначає "наявність суб'єкта дослідження, чи спостерігача. В розумінні поняття "спостерігач" може вкладатися різний конкретний зміст. Це може бути окрема людина, соціум, який взаємодіє з певною економічною системою або інструментом. Визначення спостерігача – встановлення його позиції у співвідношенні з об'єктом. При визначенні позиції спостерігача вирішується питання про те, чи буде система розглядатися як відкрита чи замкнута. Замкнута система є поєднанням спостерігача і об'єкта. У випадку з відкритою системою встановлюються взаємні відносини між трьома складовими: спостерігачем, об'єктом, середовищем.

Виходячи з викладеного вище та цільового призначення системи "бухгалтерський облік", к.е.н. О.М. Петрук виділяє декілька спостерігачів:

по-перше, це мегаспостерігач, в ролі якого виступає власник, інвестор, кредитор, адміністрація або будь-які управлінці на рівні підприємства, держава, наприклад, в особі податкових органів;

"по-друге, це метаспостерігач, – бухгалтер (інша особа, фірма), який веде бухгалтерський облік;

по-третє, це мета- або мегаспостерігач, – вчений, який виявляє закономірності розвитку методів бухгалтерського обліку, на підставі чого удосконалює їх" [14, с. 16].

Бухгалтерський облік необхідно розглядати і як вид діяльності, і як науку. В першому випадку – "це система, яка є способом використання суб'єктом (власником, адміністратором) властивостей об'єктів та відношень між ними у вирішенні завдань управління" [14, с. 17], в розумінні як науки – "це система, що відображає у свідомості суб'єкта (дослідника, спостерігача) властивості об'єктів та їх відношень у вирішенні завдань дослідження, пізнання" [14, с. 16]. Крім того, "у бухгалтерському обліку, як в жодній іншій функціональній економічній науці, наближені "предмет пізнання" вченого і "предмет праці" бухгалтера". Бухгалтерський облік, як наука, своїми основами входить у практику, тісно з нею пов'язаний і покликаний вивчати, узагальнювати методи відображення та контролю господарської діяльності підприємств. Ґрунтуючись на практичному досвіді застосування бухгалтерського обліку, його теорія на підставі досліджень об'єктів, що обліковуються, покликана встановлювати найбільш досконалі способи та прийоми, організаційні форми й техніку ведення обліку та складання бухгалтерської звітності" [14, с. 31]. В результаті такої обумовленості постійно генерується динамічна система знань. Вона одночасно є як методологічною та методичною основою

бухгалтерського обліку, як практичної діяльності, так і теоретичною основою для бухгалтерського обліку, як науки.

Формування такої динамічної системи відбувається в контексті розвитку не лише системи бухгалтерського обліку, а й загалом розвитку всього суспільства. “З одинадцяти відмічених Д. Беллом фундаментальних рис постіндустріального суспільства п’ять безпосередньо пов’язані з прогресом науки, а три з них займають перші позиції у списку: центральна роль теоретичного знання, створення нової інтелектуальної технології та зростання класу носіїв знання [16, с. 125].

З метою узгодження мікро- та макрообліків, дана система знань має бути доповнена і враховувати інтереси суспільно-економічної системи. Як зазначав відомий представник російської бухгалтерської думки, автор потрійної системи рахівництва Ф.В. Єзерський: “Не життя повинно підпорядковуватися і служити рахівництву, а навпаки, рахівництво повинно виконувати вимоги життя” [11, с. 4]. З цією ж метою, на її основі мають формуватися нові якості осіб, які приймають участь в організації та веденні обліку на різних рівнях. Така необхідність частково зумовлена й “соціально-економічною роллю бухгалтерського обліку” [14, с. 52], а також “соціальною функцією, яку, – як зазначає к.е.н. Н.М. Малюга, – повинен виконувати бухгалтерський облік як форма прояву суспільного призначення” [9, с. 32].

Бухгалтерський облік є моделлю господарської діяльності підприємства [10, с. 251]. Людина “присутня” в образі як його організоване начало, але не як один з предметів поряд з іншими предметами, що сприймаються. Таким чином, необхідно реконструювати цю специфічну присутність людини.

Поява соціальної функції бухгалтерського обліку вочевидь призводить до виникнення додаткової відповідальності бухгалтера перед суспільством. Проте, декларувати це не достатньо, щоб змусити бухгалтерів бути відповідальними. Вченими має бути

розроблена та сформована доказова основа, а бухгалтери мають її усвідомити. Необхідно розуміти зміст і структуру бухгалтерської інформації. За нею бухгалтер сьогодні має бачити не лише підприємство, а й державу.

Система бухгалтерського обліку з одного боку має забезпечувати інформаційні потреби системи управління підприємства, з іншого – бути надійною, адекватною та достовірною інформаційною основою для системи національних рахунків. Таке доповнення, усвідомлене суб’єктами бухгалтерського обліку, має знайти відображення у теорії бухгалтерського обліку.

Сподіватися на позитивний результат дозволяє той факт, що в процесі практичної діяльності бухгалтер, розглядаючи свою діяльність в якості об’єкта свідомості, виділяє себе зі сфери цієї діяльності. Це робить бухгалтера суб’єктом свідомим, творчим, активним носієм знань. Бухгалтер є суб’єктом бухгалтерського обліку лише як творець нових методів, способів і прийомів, а відтак можливостей бухгалтерського обліку в системі суспільного відтворення.

Одночасно з використанням знань у практичній діяльності бухгалтер є активним творцем, суб’єктом культури. Аналізом особистості бухгалтера як активно діючого суб’єкта присвячені праці К.О. Абульханова-Славської, О.В. Брушлінського, Д.О. Леонтєва, В.В. Знакова, Г.О. Балла, С.Д. Максименко, В.О. Моляко, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко”.

Варто також відмітити ціннісний аспект знання, який найбільш чітко виступає в філософському знанні у вигляді роздумів про етичні, естетичні та пізнавальні цінності, про шляхи і тенденції розвитку людства. Знання виступає, таким чином, не тільки як результат абстрактно-теоретичної діяльності людини, але і як вираження його ціннісних установок і орієнтацій [8]. Сьогодні перед нами стоїть завдання включити до знань про бухгалтерський облік зовнішні для нього ціннісні орієнтації, доповнивши теорію бухгалтерського обліку.

Поряд з тим, існує ряд проблемних питань. Чи не призведе це до деформацій результатів використання цих знань через безпосереднє ведення бухгалтерського обліку та жорсткого ідеологічного контролю за наукою вимагаючи порівнювати її з соціальними цінностями? Чи є внутрішні передумови в самій науці для її переходу в новий стан? І як цей новий стан позначиться на долі теоретичного знання, його відносної автономії та його соціальної цінності?

Реалізувати такий перехід має сама людина – суб'єкт бухгалтерського обліку.

“В практиці змінюється не лише природа (або соціальні структури); змінюється сам суб'єкт. Практика впливає на його органи почуттів, на його свідомість, мислення, ідеї. Відбувається взаємовідображення, що призводить до взаємозбагачення як індивіду так і суспільства. Таке взаємозбагачення можливе завдяки ідеальному моменту практики, що має у своїй основі об'єктивні закономірності” [1, с. 71]. Це є нічи іншим як реалізацією позитивного зворотнього зв'язку.

Таким чином, процес використання спеціальних знань з бухгалтерського обліку (практичних навичок і вмінь) обов'язково має враховувати феномен людини, в контексті основних форм і параметрів тих умов, в яких вони використовуються. Реалізація поставленого завдання ускладнюється існуванням непростих філософсько-гносеологічних проблем оголошеного відношення.

Спроба побудувати поняття гносеологічного суб'єкту була здійснена І. Кантом. Він ввів у гносеологію поняття “Трансцендентального Суб'єкта”, який володів здатністю до трансцендентальної єдності апперцепції. Ця єдність характеризує вже не емпіричну свідомість окремої особи, але формальну організацію знань, апріорну за своєю природою. “Як підкреслює Кант, справжнім суб'єктом пізнання є не індивідуальне, емпіричне Я, а деякий суб'єкт взагалі Трансцендентальний Суб'єкт, що знаходиться в основі будь-якого індивідуального Я, але поряд з тим виходить за його межі” [1, с. 92]. Таким чином, проводячи розмежування психологічного та

гносеологічного суб'єктів, приходимо до висновку про існування деякого суб'єкту, який об'єднує всіх індивідуальних суб'єктів, одночасно знаходячись в основі їх діяльності. “Та реальність, яку Кант вловив у неадекватній формі Трансцендентального Суб'єкта, насправді є людським суспільством” [1, с. 92-93]. Розвиток цієї думки знаходимо у філософії Фіхте, Шеллінга та Гегеля.

Отже, знання мають соціальну природу, а проходячи етап опредметнення, вони виконують соціальну функцію. Доповнення принципів, законів, правил ведення обліку демографічними, соціальними, релігійними, ментальними та іншими факторами має відбутися в системі знань. Подальше їх опредметнення в практиці бухгалтерського обліку дозволить останньому виконувати як соціальну функцію так і бути достовірною, надійною та адекватною інформаційною основою для системи національних рахунків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Мета та цілі існування окремого підприємства, процес їх реалізації має враховувати як інтереси власників, так й інтереси економічної системи, частиною якої воно є.

Врахування демографічних, соціальних, релігійних та ментальних факторів, що притаманне макроекономічному аналізу, має відбуватися й на мікрорівні, зокрема, в бухгалтерському обліку.

Досліджуючи взаємозв'язок системи бухгалтерського обліку та системи національних рахунків ми приходимо до висновку про те, що для досягнення узгодженості мікро- та макрорівнів, має поступово зміститися акцент у проведенні таких досліджень. На зміну дослідження стану бухгалтерського обліку мають прийти дослідження процесів зміни стану бухгалтерського обліку в контексті змін суспільно-економічної системи, частиною якої він є. Відображення цього має відбутися в динамічній системі знань, формування якої відбувається в контексті вказаних змін. Форма та зміст знання про бухгалтерський облік є результатом синтезу розвитку емпіричного та теоретичного рівнів бухгалтерського обліку.

Інструментом реалізації зворотнього зв'язку, у вигляді опредметнення знань в практиці бухгалтерського обліку, має стати сама людина – суб'єкт бухгалтерського обліку.

Система бухгалтерського обліку з одного боку має забезпечувати інформаційні потреби системи управління підприємства, з іншого – бути надійною, адекватною та достовірною інформаційною основою для системи національних рахунків. Таке доповнення, усвідомлене суб'єктами бухгалтерського обліку, має знайти своє відображення у теорії бухгалтерського обліку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Алексеев П.В., Панин А.В.* Теория познания и диалектика: Учеб. пособие для вузов. – М.: Высш. шк., 1991. – 383 с.
2. *Бабенко И.П.* Курс двойной бухгалтерии. – С.-Пб., 1911. – 1106 с.
3. *Берков В.Ф.* Философия и методология науки: Учеб. пособие / В.Ф.Берков. – М.: Новое знание, 2004. – 336 с.
4. *Бутинець Ф.Ф.* Проблеми науки бухгалтерського обліку: реалії: Монографія. – Житомир: ПП “Рута”, 2005. – 324 с.
5. *Бутинець Ф.Ф.* Контроль: недоліки та наслідки // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – 2006. – №2 (36). – С. 6–17.
6. *Бутинець Ф.Ф.* Реформування чи знищення обліку: кричу й *благаю, а мене не чують // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – 2005. – №4 (34). – С. 3-21.
7. *Кохановский В.П.* Философия и методология науки: Учебник для высших учебных заведений. — Ростов н/Д.: «Феникс», 1999. – 576 с.
8. Краткий словарь по философии / Под общ. ред. И.В. Блауберга, И. К. Пангина. – 3-е изд., доработ. и доп. – М.: Политиздат, 1979. – 413 с.
9. *Малюга Н.М.* Концепція розвитку бухгалтерського обліку в Україні: теоретико-методологічні основи: Наукова доповідь за дисертацією на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, 08.06.04. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 84 с.
10. *Малюга Н.М.* Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 548 с.
11. *Медведев М.Ю.* Общая теория учета: естественный, бухгалтерский и компьютерный методы. – М.: Издательство “Дело и Сервис”, 2001. – 752 с.
12. *Мировая экономическая мысль.* Сквозь призму веков. В 5 т. / Сопред. редкол. Г. Г. Фетисов, А. Г. Худокормов. Т. IV. Век глобальных трансформаций / Отв. ред. Ю.Я. Ольсевич. – М.: Мысль, 2004. – 942 с.
13. *Ницше Ф.* Утренняя заря. Предварительные работы и дополнения к “Утренней заре”. Переоценка всего ценного. Веселая наука: Пер. с нем. / Ф. Ницше. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, 2006. – 912 с.
14. *Петрук О.М.* Регулювання бухгалтерського обліку в Україні: теорія, методологія, практика: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 152 с.
15. *Райан Б.* Стратегический учет для руководителя / Пер. с англ. под ред. В.А. Микрюкова. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 616 с.
16. Соціально-економічні проблеми інформаційного общества / Под ред. д.э.н., проф. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД “Универсиетская книга”, 2005. – 430 с.
17. *Швец В.Г.* Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 525 с.

ТРАВІН Віталій Вікторович – аспірант кафедри бухгалтерського обліку і контролю Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

- система національних рахунків;
- макроекономічний аспект бухгалтерського обліку;
- теорія систем